

ȘTEFAN S. GOROVEI
Moldvai örmények, Erdélyben, Magyarországon és a nagyvilágban
(Esettanulmány)

La généalogie est simplement le reflet de la plus mouvante, de la plus fluctuante des aventures: la vie.¹

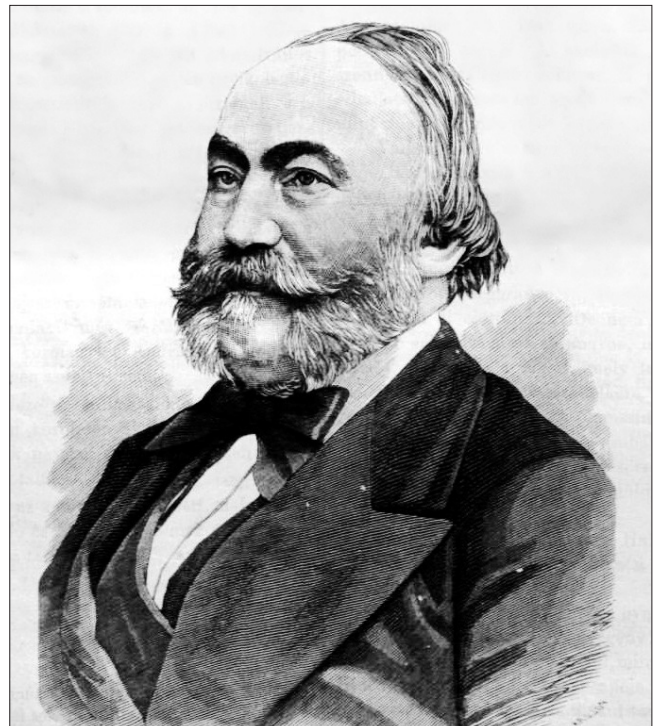
Családtörténeti és genealógiai tanulmányokban fel-felbukkan egy ugyanazt a nevet viselő (Gorove ~ Gorovei) de két különböző magyarországi és romániai család. A családnak úgy a magyar, mint a román ága a két ország politikai és kulturális életének jelentős személyiségeket adott: például Gorove Lászlót (1780–1839) és fiát, Gorove Istvánt (1819–1881) (1. kép), akik a Magyar Tudományos Akadémia tagjai voltak, s jelentős adományokkal is támogatták az intézményt, vagy Artur Goroveit (1864–1951, aki a Román Akadémia tiszteletbeli tagja volt (2. kép). E tanulmányban a két család történetének bemutatása során arra a kérdésre keresem a választ, hogy vajon nem ugyanannak a közös törzsnek két különböző ágáról van-e szó?

A két család már jó 150 évvel ezelőtt értesült egymás létezéséről. Űkapám egyik testvére Nicu I. Gorovei (1834–1886) (3. kép), amikor egyszer Karlsbadban (Karlovy Vary) nyaralt meglátogatta Gorove Istvánt, aki akkor épp Andrássy gróf kormányának volt az egyik minisztere.² A romániai Goroveiek híre így jutott el a magyarországi Gorove család egy másik jeles tagjához, a katona és jogász Gorove Antalhoz (1822–1881), a Budapesti Közjegyzői Kamara első elnökéhez (4. kép), majd később a család Erdélyben, pontosabban Erzsébetvárosban (Epersdorf, Ebesfalva, Ibașfalău) maradt más tagjaihoz is. Így később, amikor nagyapám családtörténeti kutatásai közepette 1888-ban a budapesti, majd 1919-ben az erzsébetvárosi Goroveieknél érdeklődött a család története iránt, mindkét helyről hasonló választ kapott: a Kárpátokon túli Goroveiek létezésől úgy Budapesten, mint Erzsébetvárosban tudtak, és arról is meg voltak győződve, hogy a romániai és magyarországi Gorveiek közös őstől származnak.³ (5–6. kép) Vajon ezt a családi emlékezetten alapuló rokonságtudatot lehet-e igazolni tudományos módszerekkel is?

¹ *Yves du Passage: La généalogie pour tous.* Paris, 1989. 11.

² Földművelésügyi, ipari és kereskedelemügyi 1867–1870 között, később pedig közmunka- és közlekedésügyi miniszter.

³ Gáttajai Gorove János Gorove levelei: Erzsébetváros, 1888. augusztus 9. („notre famille, en origine prochaine de la votre”); és 1919. december 31. Minderről ld. még a tanulmány végén szereplő Addendát.

1. kép – Gorove István (1819–1881)

Artur Gorovei élete végéig (1951. március 19.) a Gorovei család lelkes kutatója maradt. Jómagam majd félévszázad óta folytatom az általa megkezdett kutatásokat, így aztán a Gorevei család kutatásának a története már közel száz-húsz éves múlttra tekint vissza. A Román Akadémia Heraldikai Genealógiai és Pecséttani Nemzeti Bizottságának jászvásári fiókintézete (Filiala din Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române [CNHGS-I]), valamint a Sever Zotta nevet viselő Román Genealógiai és Heraldikai Intézet keretében (Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”) 2013-ban indítottam el a „Gorovei név viselői” tematikájú kutatási projektet.⁴

⁴ E kutatások eredményeiről az alábbi publikációkban adtam hírt: *Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii: purtătorii numelui*

1914.- La 50 de ani.

Artur Gorovei

2. kép – Artur Gorovei (1864–1951)

Nicu I. Gorovei.

3. kép – Nicu I. Gorovei (1834–1886)

Gorovei (sec. XVI–XXI), *Carpica*, 42 (2013) 373–385; Mobilitatea populației reflectată în istoria unei familii. II. Purtătorii numelui Gorovei în ținutul (județul) Bacău, *Carpica*, 44 (2015) 287–306; Un romașcan la Bacău: locotenentul Iacovache Gorovei și întâmplările vieții sale, *Carpica*, 45 (2016) 239–258; Doi boieri dorohoieni și ctitoriile lor. In: Monumentul XVII. Lucrările celei de-a XVII-a ediții a Simpozionului Internațional „Monumentul – Tradiție și viitor”, Partea 1, volum coordonat de Aurica Ichim și Lucian-Valeriu Lefter, Editura „Doxologia”, Iași, 2016. 173–199; O carte, o ghicitoare și o judecată. In: Prutul. Revistă de cultură”, s.n., VI (XV), 2016. nr. 2 (58). 31–37; (De)misticări genealogice. Familia Buzne. In: Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza Iași, s.n., *Istorie*, 62 (2016) 53–84; Radomirești. Contribuții genealogice pentru istoria unui sat băcăuan. *Carpica*, 46 (2017) 217–253; Tradiție familială și memorie genealogică. In: Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei, s.n., XXIII, 2017. 31–51; Din istoria unui sat nemțean. Răzeșii Gorovei de la Bărgăuani. In: Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza Iași, s.n., *Istorie*, 63 (2017) 223–259; „Intimitatea” cotidiană: accidentul biografic și reacția socială (familială). In: Acta Bacoviensia. Anuarul Arhivelor Naționale Bacău”, XIII, 2018 (megjelenés alatt.)

Három kéziratban maradt konferencia-előadás: Un proiect de cercetare genealogică globală: purtătorii numelui Gorovei (CNHGS-I, 2013. január 15.); Numele unei istorii. O nouă ipoteză (CNHGS-I, 2015. október 13.); Un neam din Moldova: Gorovei (CNHGS, București, 2015. decembrie 9.). Az előadások egyes adatai e tanulmányban is hasznosítottam.

A Gorovei család történetét célzó kutatásaim során ugyanahhoz az alapkérdéshez érkeztem el én is, amely nagyapámat is foglalkoztatta: vajon valóban közös őstől származik-e a család két ága, a magyarországi, valamint a romániai? Ezt a lehetőséget a korábbi armenológusok kész tényként kezelték, anélkül azonban, hogy be is bizonyították volna azt.

Vlad Bănățeanu (1900–1963)⁵ a régi Dorohoi (ma Botoșani) megyei falu és kolostor nevéből kiindulva – Gorovei(ul)⁶ – úgy vélte, hogy „a moldvai Gorovei család örmény eredetű; a név valószínűleg az örmény korovi «erős, vitéz» jelentésű melléknévből, vagy a hasonló jelentésű korov, -i, -iv

⁵ Valódi neve: Włodzimierz Paszkiewicz. Életéről és műveiről ld. *Bogdan Căuș: Figuri de armeni din România*, ediția a II-a (revăzută și adăugită). București, 1998. 74–75.

⁶ A kolostorról az első adatok a 18. század közepéről vannak: *Artur Gorovei: Despre Mănăstirea Gorovei*. In: *Mitropolia Moldovei* XII, 1936 (11) 421–426; Ștefan S. Gorovei: Doi boieri dorohoieni și ctitoriile lor i. m. Sajnos a kolostorról készült legújabb monográfia történettudományi szempontból hasznavehetetlen: *Preot Vasile Irimia: Mănăstirea Gorovei*. Contribuții monografice, Pătrăuți, 2015.

4. kép – Gorove Antal (1822–1881)

«vitézség, erő» főnévből származik. [..] Az örmény közsöböl az -ei képző segítségével lett a Gorovei családnév.”⁷ Szintén a család örmény eredete mellett érvelt Szongott Kristóf is (ő a Gorove, Gorovian alakokat használta),⁸ „szintén örmény eredetű a moldvai Gorovei család is, melynek egyik legjelesebb tagja a folklorista, [Artur] Gorovei.”⁹ A kinyilatkoztatás, azonban még nem bizonyítás. Nézzük tehát a továbbiakban, hogy mi az, amit biztosan tudunk a két család törénetéről.

⁷ Vlad Bănăţeanu: Armenii în toponimia românească și toponimice românești de origine armeană. In: Studii și Cercetări Lingvistice XI. 1960 (2) 208.

⁸ Kristóf Szongott: A magyarhoni örmény családok genealógiája, tekintettel ezeknek egymás között levő rokonságára, s a vezeték és keresztnévek etymológiai értelmére, eredeti, kiadatlan kútforrások felhasználásával. Szamosújvár, 1898. Román fordítása nemrég jelent meg: K. Szongott: Genealogia familiilor armene din Transilvania luând în considerare înrudirea dintre ele și etimologia numelor de familie și a celor de botetz, utilizând izvoare originale și inedite, ford. és jegyz. Andrea Ghiță, előszó Lucian Nastasă-Kovács, Editura „Ararat”, București, 2016. Szongott művének eredeti magyar változatát a www.magyarormeny.hu honlapon található válogat alapján idézem a jelen tanulmányban. Mivel ezt a változatot Kövér István szerkesztette ezért a továbbiakban így hivatkozom rá: Szongott–Köver.

⁹ Vlad Bănăţeanu: Армянские колонии на территории Румынии по данным румынской топонимии. In „Patma-Banasirakan Handes” [Historical-Philological Journal], Erevan, 1962. (1) 171–191; 181: „Известно, что фамилия Gorovei из Молдовы, а также самый известный румынский фольклорист Gorovei, были армянского происхождения.”

5.a kép – Gáttajai Gorove János (1838–1912)

Igaz ugyan, hogy időrendi szempontból a moldvai Goroveiekről maradtak fenn az első adatok (1591–1592-ből)¹⁰, de ezek csak bizonytalan következtetésekre adnak lehetőséget. Épp ezért elsőként a 19. században fénykorát élő szamosújvári Gorove családról szólok, amelyről már megbízható információk állnak rendelkezésre, és azt is biztosan tudjuk, hogy a család örmény eredetű volt. Az eddigi genealógiák¹¹ a család első tagjaként Gorove Jánost (1715, 1716)¹² jelölték meg. Jánosnak három fia volt: László, Kristóf és Antal, akik közül László és Kristóf Mária Teréziától kapott (1760-ban és 1761-ben) nemeslevelet. (7. kép) A három fiú tehetőses kereskedő volt, és számos házat birtokolt Szamosújvárott. Jánosnak, három

¹⁰ *Documente privind istoria României*, XVI/4, București, 1952. 38., nr. 43 (ld. a 325. lapon lévő képet). Az eredeti dokumentum (1591. szeptember 1. – 1592. augusztus 31 között) lelőhelye: Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LVII/1. Az ósláv szöveg kiadása román fordítással: *Documenta Romaniae Historica*, VIII (1585–1592), volum întocmit de Ioan Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2014. 637–638., nr. 519 (a 1037. lapon lévő kép). Véleményem szerint az ósláv datálás („váleatul 7100”) csak hozzávetőleges, az oklevelet, szerintem, a XVII. század elején állították ki.

¹¹ Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal IV. k. Pest, 1858. 422–425; Temesváry János: A magyar–örmény nemes családok czimerlevelei. Szamosújvár, 1896. 57–64; Lendvai Miklós: Temes vármegye nemes családjai. II. Bp., 1899. 143–145; Kempelen Béla: Magyar nemes családok IV. k. Bp., 1912. 336–338; Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája (javított, bővített kiadás), Bp., (2000⁰) 2010², 260–273. A fenti művek közül a legmegbízhatóbb, véleményem szerint, Gudenus monográfiája.

¹² Kristóf Szongott: Szamosújvár szab. kir. város Monográfiája (1700–1900). Szamosújvár, 1901; román fordítása: Orașul liber regal Gherla, I. Generalități, volum îngrijit de Lucian Nastasă, traducere de Andrea Ghiță, București, 2014. 165, 369–370. Gorove János 1738-ban még élt és a főbb városi polgárok közt tartották számon. Ld. Kádár József: Szolnok-Doboka vármegye monographiája. VI. Dész, 1904. 198. Gorovei Kristóf és Gorovei Abag[ar] városi tanácsosokról ld. ugyanott. Abagar fia, Kristóf 1787-ben szintén városi tanácsos volt évi 200 forint fizetéssel. 1797. január 3-án főbírónak választották (judex primarius). A választási jegyzőkönyvben Chácsig Ábkári Goroveján alakban szerepel a neve. (Minderről ld. K. Szongott: Szamosújvár szab. kir. város Monográfiája (1700–1900) i. m. 288, 322.)

Piskolt 888 VIII/9.

Monsieur,

J'ai accepté votre lettre datée juillet le 30 et par vos lignes j'étais tantôt plus agréablement frappé, car je désirais depuis informé de vous par une des célébrités de ma famille (pas l'ex-ministre, qui était mon oncle, mais un soldat, qui m'était un autre parent) de faire une connaissance avec vous cordiale.

Cependant, malgré moi, il m'est impossible pour cette fois de vous offrir des explications satisfaisantes sur l'histoire ancienne de la famille. La révolution en 1848 avait ruiné le plus grand part de mes documents. D'autre part, et dans l'archive d'un de mes autres biens. Avant quelques années j'ai fait la quelques études, mais les documents avant 1755 sont arméniens et ils m'étaient incompréhensibles, mais une autre

fois avec le temps je les ferais lire par quelqu'un qui comprend l'ancienne langue de notre famille, en origine prochaine de la vôtre.

Vous pouvez être assuré que je serais aussi heureux de pouvoir faire avec vous, Monsieur et avec la branche de la famille Gorove en Roumanie une connaissance bien souhaitée de mon part, que je tâcherais, espérant, qu'il me serait possible (et il ne passerait pas beaucoup de temps jusque là), de vous visiter.

Et par attendant permettez-moi d'espérer d'être honoré par votre visite; pendant l'été je suis ici, l'hiver à Budapest avec ma famille.

Aggréez l'assurance de ma considération cordiale

Gorove László

5.b kép – Az 1888. aug. 9-i levél

fia mellett, volt még egy testvére is, akiről 1721-ből és 1728-ból¹³ maradtak fenn adatok. A fent említett János, és fiainak nevei az eddigi szakirodalomban általában magyar alakban fordultak elő, de meg kell itt említenünk e nevek örmény alakját is. E szerint egy bizonyos Andreasnak¹⁴ volt három fia: Ohanes (vagy Hovhannes), Krikor és Mardiros.¹⁵ A család nemeséget nem kapott ágának is biztosan számos tagja szóródott szét Magyarországtól Szlovákián és Ukrajnán át egészen az Egyesült Államokig, azonban ennek a családfának az összeállítására források hiányában igencsak nehéz munka lenne.

A megnemesített családtagok közül a marhakereskedéssel foglalkozó László családja jelentős gazdagságra tett szert a 18. században. A família egyik tagja Kristóf, örmény néven Chacsig (1752–1801) Szamosújvár főbírája volt. Fiai, az

író Gorove László (1780–1839), Lajos (1784–1830) és Károly (1785–1872) 1824-ben megszerezték a bánsági Gáttaja uradalmat, és ezután I. Ferenc király oklevelé alapján az uradalom nevét családi előnévként használták: gáttajai Gorove. Az író Gorove László fia volt István, aki 1867–1871 között köz- és közlekedésügyi miniszter volt. Mivel Istvánnak nem voltak gyerekei, ezért egyik nő unokatestvérének (Noszlopy Stefánia) a férjét adoptálta (János), aki szintén Gorove volt, csak a család másik ágából. Így a bánsági (Gáttaja), bihari (Piskolt) és a magyarországi (Varsány, Rákóczi-falva) birtokokat e János örökölte. Férfiágon a családnak ez az ága János fiával, Gorove Lászlóval (1868–1938) kihalt; leányágon pedig a báró Uray és a Szinnyi Merse családokban folytatódott tovább.

A 18. században a nemesített család másik ága elhagyta Szamosújvárt és Erzsébetvárosban (Ebesfalva) telepedett le.¹⁶

¹³ K. Szongott: Oraşul liber regal Gherla, I. Generalităţii i. m. 168–170.

¹⁴ Nagy I.: i. m. IV. k. 423.

¹⁵ A Martin (Márton) = Mardiros (Márdirosz) azonosságáról ld. K. Szongott: Genealogia familiilor armene din Transilvania i. m. 185, 187, 288; Uő. Oraşul liber regal Gherla, I. Generalităţii i. m. 284, 301.

¹⁶ 1919. december 31-i levelében Gorove János azt írta Artur Goroveinak, hogy dédnagyanyja, Hankovics Mária, János felesége és az 1761-ben meg-

Subita mea Rudeuic!

Epistola Ta me a cursei
o surpriză de tot plăcută.

Originea noastră comună familială
noastră, și strămoșii mei au știut-o.

Eu dela tatăl meu care
murise înainte de-această cu-
rși o 36 ani, am înțeles că noi
avem rude în Moldova, dintre
care pe unii, tatăl meu și-a
chiar și cunoscut. —

Noi cu totu ne tragem originea
dela Ghisla. Ioan Gorove și
fiul său Vasile, cunoscuti de
tine de prin Budapesta, îi
știu și eu, doar de-așdă se
mutase străbuna mea aici la
Ghașfalău (Elišafetopol) ear
după moartea ei a lăsat
pe moșul meu (bunicu)
caruia unul dintre nepoții e
acel Ioan Gorove pe care l
ști tu din Budapesta, și
aceluși fiu Vasile a fost și
deputat dietal. —

Strămoșii noștri și aici s-au
distins prin prioritatea și
religiozitatea lor, depre care
luam dovădele satlele
vechi istoricești, care vorbesc
despre dăruirea lor.

Ranura dela Budapesta
e și acum f. bogată. Pe noi
cei de aici nu ne prea îmbul-
țesc averile, dar suntem bogati
f. bogati în dragostea față
de rudenile noastre. Și ea
dragoste de neam așteptăm
cu nevădare procreta

Ta vizită cât mai
în grabă

iubițoarele Tale
rudenii

Ioan Gorove
și fam.

Ghașfalău la 31-XII. 1919.

7. kép – A Gorovei család két ágának címere Gorove(i), a Gorove Kristóf részére kiállított oklevél alapján (1761)

Az 1762-ben született és 1829-ben meghalt (8. kép) Jakab sírja ma is megtalálható az ebesfalvi temetőben. Érdekesség, hogy a sírkőn Gorovei alakban szerepel a család neve. Jakabnak két feleségétől – Sztenkovics Mária megh. 1799¹⁷ és Gyertyánffi Anna (1781–1859)¹⁸ – nem kevesebb mint tizennégy gyereke (kilenc fiú és öt lány) született. Az egyik fiú Gergely (1807–1881; felesége Kabdebó Mária) annak a Jánosnak volt az édesapja, akit a fent említett István adoptált. Az Ebesfalván maradt másik fiú, Lajos (1816–1884) leszármazottai a II. világháború idején áttelepültek Magyarországra. Innen az 1956-os forradalom előtt és után az Amerikai Egyesült Államokba vándoroltak ki. A család egyik leghíresebb tagja Stephen (Steve) Gorove (1917–2001) az úrjog egyik első kidolgozója. Ennek

nemesített Kristó menyje volt az, aki elsőként Ebesfalvára érkezett. János két testvéréről (Antal és Tivadar) az eddigi genealógiai munkák egyetlen adatot sem hoznak. 1923 augusztusában nagyapám meglátogatta Erzsébetvárosban a vele egy évben (1864) született Gorove Jánost, aki nagyapámnak ajándékozta Goroveiek családfáját, valamint a családi címer másolatát (mindekkettő megtalálható jelenleg a Gorovei család archívumában). Erről a látogatásról ld. *Artur Gorovei: În târgul Sibiului*. In: Lumea, Iaşi, an. VI, 31 august 1923, p. 2.

¹⁷ 1799. január 1-én halt meg, az erzsébetvárosi örmény templomba temették el. Ld. Ávedik Lukács: *Erzsébetváros monográfiája*. Szamosújvár, 1896. A modern román kiadás alapján idézem: *Oraşul liber regal Elisabethopolis*, ford. Mihail Szabó, Bucureşti, 2014. 118.

¹⁸ 1859. június 8-án halt meg, az erzsébetvárosi örmény templomba temették el. A síremlékről készült fotót dr. Liviu Cîmpeanu bocsájtotta a rendelkezésemre.

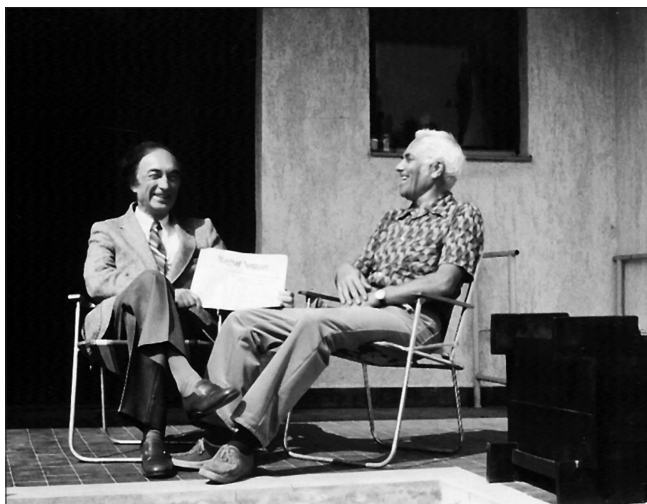
8. kép – Gorovei Jakab sírhelye az erzsébetvárosi temetőben

az Istvánnak a testvére volt dr. Gorove László (1927–2000) (9. kép), akinek szintén László nevű fia jól ismert szakorvos Budapesten. László és testvére, István népes családdal rendelkezik, amelyben az unokák jellemző örmény neveket kapnak, ahogy például a 2016. június 30-án született Gorove Ábel Arakel is.¹⁹ Ebesfalván a Gorove név utolsó viselője Gorove Katalin (1882. július 25 – 1951. december 10.) volt, aki utód nélkül halt meg. A család többi tagja Ebesfalváról elköltözve más romániai városokban telepedett le, ahol leszármazottaik ma is élnek.²⁰

A család magyarországi ágának tagjai közül a sarkadi (Békés megye) Gorove Jenő (1892–1936) és testvére, István

¹⁹ Ezeket az információkat az ifjabb dr. Gorove László lánya, a Strasbourgban élő dr. Gorove-Mohácsi Anna bocsájtotta a rendelkezésemre, amit ezúttal is szeretnék hálásan megköszönni neki.

²⁰ Így például Marosvásárhelyen és Radnóton. 1930-ban a radnóti Gorove István testvéreivel Jánossal és Lászlóval, akik Szamosújváron laktak, részt vett az erzsébetvárosi örmény templomban cerebrált szertartáson. Ez a Gorove István (1878–1942) Kazatsay Emiliát (1881–1965) vette feleségül. Házasságukból született Emilia Gorovei (1902–1977), aki a székelyudvarhelyi temetőben nyugszik. Gorove Istvánnak három nőtestvére volt: Mária (1858–1942, ∞ Nyárády Gerő), Jolán (∞ Izmael Domokos) és Kornélia (1860–1941, ∞ Pap Elek). Ld. *Gudenus J. J.: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* i. m. 67–268.

9. kép – Gorove László és Stephen Gorove

édesanyjuk, Rzhovszky családnevét vették fel. István utódai, általam ismeretlen körülmények között, a Szovjetunióba kerültek²¹, ahol a család egyik tagját Szabina Istvanovna Gorovét (szül. Sarkad, 1923. december 25.) a leningrádi ostromban (10. kép) tanúsított hősie magatartásáért kitüntették. A háború után elvégezte a tanárképző főiskolát és történelem-tanárként dolgozott, majd később a Marxizmus-Leninizmus Kutatóintézet tagja lett. Férje után felvette a Balmasnova nevet.²² Szabina nővére Gorove Katalin (Katerina) 1945-ben végzett az Orosz Balettintézetben, és Ludmilla Melnyikova együttesében táncolva világhírű balerina lett.

A tényekhez hozzátartozik, ezért említeni kell, hogy a Gorove család sok tagja használta jogtalanul a gáttajai előnevet.²³

*

A moldvai Goroveiek a mai Neamț környékéről szóródtak szét a 17. század folyamán Bákó, Tecuci és Jászvásár környékére. Igaz ugyan, hogy ma egész Románia területén, Dobrogeától a Bánságig, sőt még külföldön is Spanyolországtól, Olaszországon át a Közel-Keletig találunk Goroveieket, de ezek kivétel nélkül mind Moldvából vándoroltak ki. Mivel a családnak a 16. századtól kezdve az egyik legállandóbb eleme a név (Gorovei) volt, ezért előbb e név jelentését próbáltam meg feltérképezni. A nyelvészek szerint a családnév mai alakja vagy

²¹ A családnak erről az ágáról az idősb Gorove László 1989. december 10-én hozzám írt leveléből értesültem. Minderről részletesebben ld. a tanulmány végén található Addendát.

²² Ld. www.polkoskva.ru/people/775365 valamint: www.polkoskva.ru/people/775365.

Köszönöm Ioan-Augustin Guriță-nak hogy felhívta ezekre az internetes forrásokra a figyelmemet.

²³ „Egyesek még a gáttajai előnevet is használták, pedig arra csak Gorove László, Lajos és Károly testvérek illetve leszármazottaik voltak jogosultak”. (Gudenus J. J.: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája i. m. 264.)

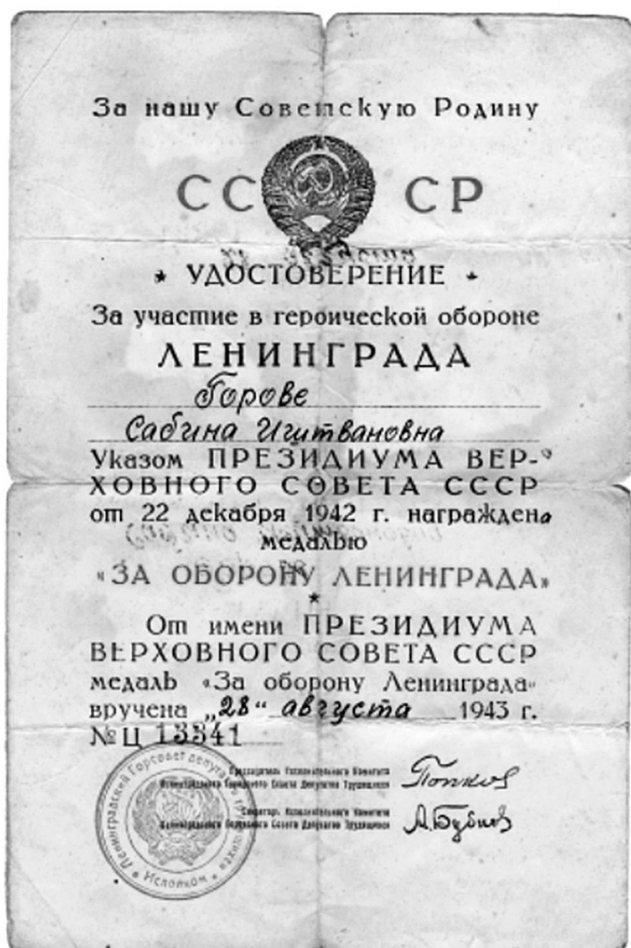
10.a kép – Gorove Szabina

a szláv (ukrán) gora (hegy)²⁴, vagy a szintén szláv gorobei (veréb)²⁵ szóból származik. Ha ez így van, akkor nyomban fel kell tennünk azt a kérdést, hogy miért nem találunk szláv (ukrán) nyelvterületen (a mi esetünkben, például Bukovinában, vagy Máramarosban) más Gorovei családokat is? A rejtély megoldásához tovább kell vizsgáljunk azokat az adatokat, amelyek a név történetéről árulkodnak. Az 1760. július 28-án kelt nemesítő oklevélben (amelyben László, felesége és gyermekei kaptak nemességet) a Gorove alakot találjuk. Az 1761. október 25-én kelt és László testvérének, Kristófnak nemességet adományozó oklevélben viszont a Gorovei alak szerepel. Szongott szerint a „Gorovej a Gorovéból az örmény sajátítóeset -i ragával képződött nem más, mint az örmény birtokos jelző.”²⁶ Ez a magyarázat abból az alapfeltevésből indult ki, hogy a név alapalakja nem a Gorovei, hanem a Gorove volt, jóllehet ezt egyáltalán nem tudjuk bizonyítani, sőt a fenti diplomák is arra engednek következtetni, hogy a két nevet felváltva használták.

²⁴ Ezt a magyarázatot az ismert román nyelvész Hariton Tiktin (1850–1936) adta nagyapámnak egy 1899. április 13-án írt levelezőlapon (a Gorovei család archívumában).

²⁵ Erre ld. Iorgu Iordan (1888–1986) szócikkét: Dicționar al numelor de familie românești, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983. 229.

²⁶ Szongott–Kövrér: i. m. 59.

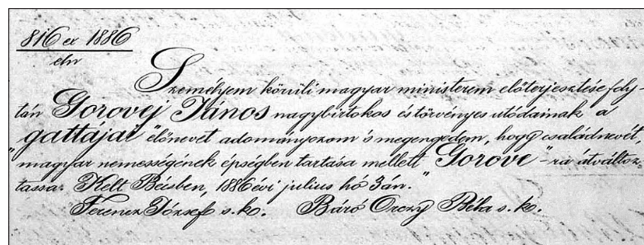

10.b kép – Az éremért kapott oklevél

Szongott a szamosújvári anyakönyvekben kutatva azt találta, hogy 1715-ben három Hohannes nevezetű személynek is az örmény neve Ázbej volt. „Mivel mind a három Ázbej János – írja Szongott –, megkülönböztetésül az első Gorove, a második Dsokébin és a harmadik Fésfés melléknevet nyert, mely mellékneveket a volt Ázbej név helyett vezetéknev gyanánt használták.”²⁷ Ezen előfeltevésekből az alábbi következtetést vonta le Szongott: „Gorov, gorovi örmény szó, jelentése ügyes, vitéz, derék, bátor, eszes, erős kezű; görögül jaculator. Az Ákoncz család örmény neve, Gorove = Ázbej. Ákoncz, Ázbej, Gorove egy család. A Gorovej a Gorovéból az örmény sajátítóeset -i ragával képződött.”²⁸ Szongott tetszetős elmélete – azonkívül, hogy, mint már említettem abból indul ki, hogy a Gorove volt az eredeti alak – egy apró, de annál lényegesebb részletkérdést megválaszolatlanul hagy: hogyan kaphatott valaki örmény környezetben román eredetű gúnynevet? Ugyanis, ahogy azt maga Szongott is írja a Dsjokábin, vagy Djokábin gúnynev „Dsokébin. Joce bine

²⁷ Uo. 12.

²⁸ Uo. 59.

11. kép – A családnév változtatást jóváhagyó császári leirat

román szó, jelentése: jó táncos, jól tánczol.”²⁹ Csak zárójelben jegyzem meg, hogy egy újabb, de teljesen megalapozatlan elmélet szerint „a moldvai Goroveiek neve az örmény Gorovi szóból ered, melynek jelentése, Gorov fia’. Erdélyben a nevet Gorovei formában vették át, ami magyarul azt jelenti, hogy, Gorovból való.”³⁰

Kristóf ágán (lásd az 1761. évi oklevelet) a Gorovei vagy Gorovej névalak hagyományozódott. Csak 1886-ban kapta meg a már említett ebesfalvi Gorovej János azt a császári leiratot, amely engedélyezte számára a gáttajai Gorove (j nélkül) névalak használatát (11. kép). Ezután a család többi tagja is egyre gyakrabban használta a rövidebb névváltozatot. Íme néhány bizonyíték arra, hogy 1886-ig a j-s változat is használatban volt: Kristóf unokájának, Jakabnak az ebesfalvi sírkövén Gorovei (8. kép) alak található. Egyik fiát Gergely-Kristótot (1808–1881) egy 1832-ben kelt oklevél Gregorius Gorovej-ként³¹ említi, a másik fiát, Lajost (1816–1884), pedig „nobilis Ludovicus Gorovei”-ként.³² Nővérük, Katalin nevét (Katica, 1807/18108–1877), aki a békési Kiss Antalhoz³³ ment feleségül, fiának keresztlevélbe (Békés, 1835. dec. 20.) Catharina Gorovei-nek írták be.³⁴ Magát Gorovej Jánost is 1864-ben még

²⁹ A Dsokébin, Djokábin családnál. Ld. Szongott–Kövér.: i. m. 41.

³⁰ Nicolae Gazdovits: Istoria armenilor din Transilvania (de la începuturi până la 1900). 1996. 390. A szerző azt is felveti (szintén megalapozatlanul), hogy a család egyik ága felvette az Akoncz nevet, mivel az akoncz szó az örményben a gorov szóval rokonértelmű.

³¹ Calendarium novum et vetus ad annum bissextilem MDCCCXXXII [...] in usum M. Principatus Transsilvaniae et Partium Adnexarum..., Typis Lycei Regis, Claudiopoli, p. 147.

³² Itt szeretném megköszönni Ovidiu Demetrescunak (Bukarest), az erzsébetvárosi Gorove János leszármazottjának, hogy ezeket az információkat a rendelkezésemre bocsájtotta. János az 1832-ben említett Gergely-Kristóf (Gregorius Gorovei) fia volt.

³³ Kiss Antal (1801–1877): „Az erzsébetvárosi születésű Gorove Katalinnal (1807 k. – 1877) kötött házasságot; fiuk, József (* 1835)”. (Héjja Julianna Erika: Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája 1715–1848. Gyula, 2009. 336.)

³⁴ Hungary, Catholic Church Records, 1636–1895, Database, FamilySearch (https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XKB5-CFQ : accessed 19 June 2015), Catharina Gorovei in entry for Carolus Joannes Josephus Kiss, 20 Dec 1835, Baptism; citing Gyula, Békés, Hungary, Tolna Megyei Levéltár, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 639,535. Katalin 1808-ban született és 1877. ápr. 7-én halt meg Békésben. A trees.ancestry.com.au internetes oldalon szerepel Gorove Lisa (Lisa Family Tree), valamint Gorove Anna is. A familysearch oldalon található Gorovei Jakab (Jacobus) Gorovei, aki Czinker Josephát vette feleségül. Gyerekeket Gorovei János Jakobot 1865. január 3-án keresztelték Debrecenben: Hungary, Catholic Church Records, 1636–1895, Database, FamilySearch (https://familysearch.

Summum memoriam fidelis hōis;
 Martinus Verezar Indep, Sima
 Christoff Szepcseny, Lucator Ecclesiarū,
 Nicolaus Christoff Knator, Lucas
 Simai Senator, Christophorus Porocui
 Senator, Abagarus Porocui egi Knator,
 Martinus, et Petrus Balta Vidua,
 Anna Porocui Verezar, Vidua Marti,
 ni Kovrig.

12.a kép – Az 1759. évi okmány aláírói

Ioannes Nepomuc Martinus Gorovei-ként³⁵ anyakönyvezték, és csak 1886 után kezdte el viselni a Gorove nevet. Gorove László fia, Kristóf, a jövődó miniszter nagyapjának és a szamosújvári városi tanács tagjának egy 1788. március 26-án kelt dokumantumban Gorovej Kristófként szerepel a neve.³⁶ 1791-ben, amikor a szamosújvári és ebesfalvi örményeknek, akik jogaik védelme érdekében az erdélyi országgyűléshez fordultak, Gorovei Kristóf és Novák Theodor volt a szószólója.³⁷ 1797-ben amikor főbíróvá választották nevének örmény alakját (Gorovejan) írták a dokumentumba.³⁸

A fentiek alapján felmerül a kérdés: mi volt előbb a Gorovei (Gorovej) alak, amelyből később eltűnt az i ~ j; vagy pedig a Gorove alak, amelyhez később hozzátapadt az i ~ j? A kérdés megválaszolásához fel kell lapoznunk az 1760 előtti dokumentumokat is. A Mária Terézia által 1758. április 17-én a szamosújvári (Armenopolis) örményeknek kiadott oklevélben a család két városi tanácsosa (senatores) az alábbi két néven szerepelt: Christophorus Gorovej és Abagarus Gorovej.³⁹ Mindketten 1758–1761 között⁴⁰ töltötték be a tanácsosi funkciót. Nevük ugyanebben az alakban (Abagarus Gorovei senator és Chirstophorus Gorovei senator (12.a. kép) megtalálható még abban a petícióban is, amelyet 1759-ben tíz szamosújvári örmény polgár intézett a bécsi udvarhoz,

org/ark:/61903/1:1:XZG8-N9S : accessed 19 June 2015), Johannes Jacobus Gorovei, 03 Jan 1865, Baptism; citing Debreczen, Hajdu, Hungary, Tolna Megyei Levéltár, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 639,499.

³⁵ Az adat Ovidiu Demetrescutól (Bukarest) származik.

³⁶ Dr. Kapronczay Károly: Adatok a magyarörmény orvosok és gyógyszerészek történetéhez. Budaörs, 2002. 62.

³⁷ Kovács Bálint: Armenii în Transilvania (de la stabilirea lor în secolul XVII până în secolul XX): <http://gyfl.ro/hu/kiadvanyok-tanulmanyok.html>.

³⁸ Ld. a 12. jegyzet. Gorovian alakban használta a nevet a Cyprus College tanára Nina Gorovian-Zenios is egy 2004-ben a Cyprus Entrepreneurship Competition keretében tartott konferencián is. Ld. <http://www.cs.ucy.ac.cy/cyec/WorkshopProgramme.pdf>. Elképzelhető, hogy egyszerű elírásról van szó, mert más forrásokban a tanárnő neve Gorovaia alakban fordul elő.

³⁹ Liber Regius, LIII, 431. A II. József által kiadott 1786. október 9-i oklevélben szerepel Christophorus Gorove, ordinarius orator (Uo. 430.). Ld. <https://archives.hungaricana.hu/en/libreriegii/hu> (Királyi Könyvek – 53.279/a).

⁴⁰ Ld. a 12. jegyzet Abag ~ Abagar] névre vonatkozó tanulmányát.

et devotissime desegere audeamus; nos agere e numero Moxum Armenorum esse, qui Augustissima Domo Austriaca rem Transylvanicam sub imperium accipiente vicina Svis Dominacionis oportunitate vocati, misso Turcico jugo e Moldavia in Transylvaniam venerunt, in qua Szamosujvarini sedem figentibus Divina Bonitas Sudori, et indefesse inductura Nostra in tantum benedixit, ut subinde in comodum Patrie, ac qua Instructores et Contributa

12. b kép – Az 1759. évi okmány részlete arról, hogy az aláírók Moldvából jöttek.

azzal a céllal, hogy megsürgesse a számukra esedékes nemestítő oklevelek kiadását.⁴¹ A fentiekből logikusan következik, hogy Abagarus Gorovei nem lehetett más, mint a későbbi Gorove László.⁴²

Ezekből a dokumentumokból arra a kérdésre is válasz kaphatunk, hogy az erdélyi és magyarországi Goroveiek, valóban Moldvából vándoroltak-e be? Általánosan elfogadott az a nézet, hogy a szamosújvári örmények Moldvából érkeztek.⁴³ Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az alábbi kijelentés, amely a már említett tíz szamosújvári örmény polgár által aláírt petícióban található:

„nos aeque e numero illorum Armenorum esse, qui Augustissima Domo Austriaca rem Transylvanicam sub imperium accipiente vicina Svis Dominacionis oportunitate vocati, misso Turcico jugo e Moldavia in Transylvaniam venerunt.” (12.b kép)

*

A családnév olyan szellemi és kulturális örökség, amelyről a család tagjai csak nagyon ritka esetben mondanak le. Így volt ez az örmények esetében is, akik miután Moldvából kivándoroltak Erdélybe és onnan Magyarországra, ősi

⁴¹ Arcadie M. Bodale – Claudia Tărnăuceanu: Două documente din veacul al XVIII-lea de la Finanz- und Hofkammerarchiv din Viena, referitoare la înobilarea armenilor plecați din Moldova la Gherla. In: Cercetări Istorice, s.n., XXXIV, 2015, p. 161–168.

⁴² Nem tudom milyen érvek alapján azonosíthatók az Abagar és a Ladislav (László) nevek. Szogott szerint az Ábkár az örmény Abagar rövidített alakja. Az Abagar jelentése: vitéz férfi, magnus, törökül aga. Ld. Szogott-Kövr: i. m. 3.: „Ábkár, Abágár az örmény (vitéz férfi) rövidítése: magnus, magnates; törökül aglia”. Véleményem szerint azonban a név a mezopotámiai V. Abgarus vagy edesszai V. Abgar királyra megy vissza. A romániai örmények között is előfordul ez a név: Apcar Baltazar (1880–1909), festő; vagy Abgar Buiuclu, ügyvéd. Róluk ld. B. Căuș: Figuri de armeni din România i. m. 68 și 87.

⁴³ A moldvai örmények kivándorlásáról ld. N. Gazdovits: Istoria armenilor din Transilvania (de la începuturi până la 1900) i. m. 77–80.; Marius Chelcu: Cauze ale părăsirii Moldovei de către armenii la sfârșitul secolului XVII, în Istorie și societate în spațiul est-carpatic (secolele XIII–XX), volum editat de Dumitru Ivănescu și Marius Chelcu, Omagiu profesorului Alexandru Zub, Editura „Junimea”, Iași, 2005. 73–81.; Nagy Kornél: Az erdélyi örmények katolizációja (1685–1715). Bp., 2012.

családnevüket megőrizték. Nemcsak a Goroveikkel, hanem a Pelealb nevet viselő édesanyám családjával is ez történt, akik Suceavától át Botoșanig, Romanig és Szamosújvárig mindenhol megőrizték ősi családnevüket.⁴⁴ Csak ritka esetben fordul elő az, hogy az örmények román családnevet vettek fel. Ilyen, például Moldvában, az Ávedik Lukács által felfedezett Galimás⁴⁵ család, amelynek egyik tagja az ismert román történész Aurel H. Golimas (1908–1995) volt.

A következőketek levonásához az alábbi előfeltevésekből indultam ki:

1. Az ismert Goroveiek közül időrendben a moldvaiak az elsők.
2. Az erdélyi Goroveiek Moldvából vándoroltak ki a 17. század végén.
3. Egy ortodox románból nem lett örmény, de egy örmény átérhetett az ortodox hitre.

Konklúziók

1. A moldvai és az erdélyi Goroveiek közös őstől származnak.
2. Valamikor a 16. század közepén Moldvában az örmény Gorovei család egyik tagja áttért a keleti ortodoxiára. Az ő leszármazottai a Kárpátok túloldalán maradt mai Goroveiek.
3. Azok a Goroveiek, akik megtartották ősi örmény vallásukat a 17. század végén Moldvából kivándoroltak Erdélybe.

Véleményem szerint, tehát, bizonyítottan tekinthetjük azt, hogy a moldvai, valamint az erdélyi és magyarországi Goroveiek nemzetsége (das Geschlecht) ugyanattól a közös őstől származik. Azt, hogy a családi név nyelvtani alakja a feltételezett szláv, avagy a feltételezett örmény szótövből miként alakult tovább, a nyelvészeknek kell eldönteniük. A kutatások jelenlegi állása alapján jómagam amelletteszem le a voksot, hogy a Keleti Kárpátok két oldalán felvirágzó két család neve örmény származású.

„Acceptor ses ancêtres s'est se donner une chance de mieux être soi-même.”⁴⁶

ADDENDA

Doktor Gorove László (1927–2000) emlékére

Gorove László, az erzsébetvárosi Goroveiek leszármazottja, 1989. december 10-én kelt levelében írt nekem a család általa ismert történetéről. Ebben a levélben Gorove Antalról és Gorove Istvánról többek között ez áll:

„der im Freiheitskrieg von 1848 der erste gewesen sein soll, der die Mauer der Budaer Burg eroberte und die ungarische Fahne darauf hißte. Zufälligerweise erfuhr ich, daß ein Gorove István, der 1849

⁴⁴ K. Szongott: Genealogia familiilor armene din Transilvania i. m. 218–219.

⁴⁵ Ávedik L.: Orașul liber regal Elisabethopolis i. m. 285.

⁴⁶ Y. du Passage: i. m. 32.

als Leutnant gefallen ist und auf dem Friedhof in Köröshát /Komitat Békés/ ruht, 8 Enkelkinder, 2 Urenkel und 4 Ururenkel in der Sowjetunion haben soll. Wissen Sie darüber Bescheid ?”

(Ő [Gorove Antal] volt az, aki az 1848-as szabadságharc idején, Buda visszafoglalásakor elsőként tűzte ki a magyar zászlót a vár falára. Véletlenül megtudtam azt is, hogy az 1849-ben hadnagyként elesett és Körösháton (Békés megye) eltemetett Gorove Istvánnak van állítólag a Szovjetunióban nyolc unokája, két dédunokája és négy ükunokája? Ön tud róluk esetleg valamit?)

Majd negyedszázadnyi kutatás után sikerült némi adatot feltárnom, amelyek révén most megpróbálok válaszolni a Gorove László által feltett kérdésekre.

1. Gorove Antal

A sepsiszentgyörgyi genealógus, Kocs János 2013. január 28-án nekem írt levelében felvázolt néhány adatot a Gorovei család azon ágáról, amelynek őse 1797-ben bukkant fel először. Ennek, a névről nem ismert, személynek négy gyereke volt: Antal (1822 – Budapest, 1881. nov. 27.), felesége 1861-től Ullmann Teréz (1826 – Budapest, 1917. febr. 12.)⁴⁷ István, megh. 1881 után.

Sarolta, megh. 1881 után, férje: Csátka Károly.

Anna, meghalt 1881 után⁴⁸, férje: Kiss Péter.

A fentiek közül csak Antalról tudjuk, hogy születtek gyerekei:

Rozália

Gizella

Árpád (1864 – Pásztó, 1935. ápr. 17.) felesége: Oláh Margit, fiai: Antal és István.

Ilona

A fenti adatokat sikerült feltárnom a 48-as forradalmár, valamint a Budapesti Közjegyzői Kamara első elnökének, Gorove Antal családjának pásztói ágáról. A jelenlegi Budapesti Közjegyzői Kamarától kapott Gorove Antalra vonatkozó információk, véleményem szerint nem megbízhatók.⁴⁹ Ezek szerint, ugyanis Antal a Bihar megyei földbirtokos, Gorove László fia lett volna.⁵⁰ Habermann Gusztáv ugyanezt a nézetet vallja, szerinte Antal, Gorove Lászlónak Rác Mária

⁴⁷ Terezei Ullmann családjáról ld. *Kempelen Béla*: Magyar zsidó családok. I. (Reprint kiadás), Bp., 1999. 100.

⁴⁸ Elhalálkozásuk pontos idejét sajnos nem tudjuk, de az Antal halálát hírül adó gyászjelentésben még élőként szerepelnek, ezért biztosan 1881 után halhattak meg csak.

⁴⁹ A Budapesti Közjegyzői Kamara részéről Várkonyi Vera válaszolt megkeresésemre, aki a Rokolya Gábertől származó adatokat is megküldte részemre. Itt köszönöm meg mindkettőjük fáradozását.

⁵⁰ *Rokolya Gábor*: A polgári közjegyzőség emlékezete 1875–1949. Bp., 2009. 169. Várkonyi Vera 2015. január 28-án hozzám intézett levelében írja: „Me Rokolya a trouvé l'extrait de naissance de Gorove Antal à Nagyvárad (Oradea, en Roumanie). Le père de Gorove Antal était M. Gorove László, propriétaire des terrains”.

Magdolnával⁵¹ kötött házasságból született fia volt. Ez viszont azt jelentené, hogy Antal, a már említett közismert politikusnak és miniszternek, Gorove Istvánnak a testvére lett volna, ami viszont ellentmond az összes eddig ismert forrásnak. Emellett a szakirodalomban Antal több helyen is (lásd például Rokolya Gábor könyvét) a gáttajai előnevet viseli, ami ugyancsak furcsa, hisz 1824-ben nem minden Gorovei kapta meg ezt a jogot, hanem csak a politikus Gorove István apja, valamint annak két testvére. Ha Antal jogosan viselte a gáttajai előnevet, akkor csak e két testvér (Lajos, megh. 1830, és Károly megh. 1872) valamelyikének a fia lehetett. Emellett Lendvai Miklós szintén úgy tudta, hogy Gorove Antal a családnak azon ágához tartozott, amely 1760-1761-ben nem kapott nemességet.⁵² Ugyancsak ezt a feltételezést erősíti meg Gorove Antal budapesti síremléke is (amelyről Teodora Artimon készített számomra fényképeket). A síremléken Antalnak csupán a születési és a halálozási évszámait (1822. okt. 29. – 1881. nov. 27.) szerepelnek, és egyetlen információ sincs arról, hogy a család bármilyen nemesi előnevet viselt volna.⁵³ Gudenus János nagy genealógiai munkájában⁵⁴ Antal utódairól is találunk néhány adatot: Róza ∞ Zakariás; Gizella ∞ Karátson Lajos; Ilona (1860–1918⁵⁵) ∞ Varjassy Dezső. Békés vármegye prozopográfiai monográfiájában azt olvashatjuk, hogy „Kiss Péter 1840. március 14-én Gyulán vette feleségül a sarkadkeresztúri Gorove Vince lányát, Annát”.⁵⁶ Ez a Gorove Anna nem lehet más, mint Antal leánytestvére.⁵⁷ Tudjuk azt is, hogy Annának két lánya volt: Sarolta (szül. 1846) és Mária Rozália (szül. 1841). Antal egy másik leánytestvére, szintén Sarolta (1810 k. – 1888) Csátka Lajossal (megh. 1863 előtt) kötött házasságot.⁵⁸ Négy fiúk született (ezek közül Vincét ismerjük név szerint), valamint egy lányuk Rozália, akit 1845. április 22-én kereszteltek meg Sarkadon.⁵⁹

⁵¹ *Habermann Gusztáv*: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez. Szeged, 1992. 94.: „Szülei valószínűleg László földbirtokos és neje Rácz Mária Magdolna voltak”.

⁵² „Ennek leszármazója volt Gorove Antal budapesti kir. közjegyző, sz. állom. Honvéd-ezredes (megh. 1881. nov. 27. Budapest), a ki 1848/49-ben a 3. sz. (vörös sipkás) honvéd-zászlóalj őrnagya és parancsnoka volt”. (*Lendvai M.*: Temes vármegye nemes családjai i. m. 143.)

⁵³ Teodora Artimon hozzám írt levele (2016. márc. 7.). A halotti bizonyítványt ld. Römisch-Katolisches Pfarramt, Szentistvánaváros, 19. Band, I-482 Folio (1873-1883), mikrofilmen: A109. A halotti bizonyítvány szerint Antal Nagyszalontán és nem a Bihar megyei Kisgyánon született, ahogyan azt az az eddigi szakirodalom állította.

⁵⁴ *Gudenus J. J.*: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája i. m. 264–265.

⁵⁵ *Kempelen B.*: Magyar zsidó családok i. m. II. k. 31.

⁵⁶ *Héjja J. E.*: Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája 1715–1848 i. m. 339.

⁵⁷ *Gudenus J. J.*: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája i. m. 265.

⁵⁸ *Héjja J. E.*: Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája 1715–1848 i. m. 255.

⁵⁹ Hungary, Catholic Church Records, 1636–1895, Database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XCYQ-HJB>: accessed 27 June 2015), Sára Gorove in entry for Rozalia Csotka, 22 Apr 1845, Baptism; citing Sarkad, Bihar, Hungary, Tolna Megyei Leveltar, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 642,641.

Anna és Sarolta, tehát testvérek voltak,⁶⁰ az édesapjuk, pedig egy bizonyos Gorove Vincent volt. Rozália fiát, Jánost (Joannes) 1810. december 12-én keresztelték meg Püspökladányban, amikor is édesanyja családnevét *Cziszraként*⁶¹ jegyezték le, ami minden bizonnyal a Cziffra név téves olvasata lehet. A fentiek alapján nagy a valószínűsége annak, hogy Anna és Sarolta szülei Vince és Rozália, egyben Gorove Antalnak is a szülei voltak. Nézzük, vannak-e más bizonyítékok is e feltételezés megerősítésére?

1. Gáttajai Gorove János, a már említett, nagyapának 1888-ban küldött, levelében⁶² azt írta, hogy a romániai Goroveiek létezéséről családjának egyik olyan tagjától tudott, aki jeles katona volt. Ez véleményem szerint nem lehetett más, mint Gorove Antal.

2. Tudjuk, hogy Antal ősei a Gorovej nevet viselték.⁶³ A családnévnek ez az alakja Kristóf ágán hagyományozódott: az 1761-ben megnesemesített Cristophorus Gorovei fiai (Ioannes, Antonius és Theodorus) közül János alapította az erzsébetvárosi ágat. A másik kettőről azonban az eddigi genealógiai munkák semmit sem írnak. Az a feltételezésem, hogy Gorove Vince Kristóf második fiának, Antalnak volt a fia. Ebben az esetben az 1848-ban katonaként harcoló Gorove Antal harmadik unokatestvére volt a politikus Gorove Istvánnak, és második unokatestvére a politikus Gorove István által adoptált Gorove János édesapjának. A sarkadi Goroveiekről⁶⁴ a Gudenus által közölt adatokból⁶⁵ kiderül, hogy a Szovjetunióba emigrált Szabina Istvanovna Gorove (Balmasnova) ebből az ágból származott. Szabina Gorove István felesége, Lukáts Katalin testvérenek (Lukáts Anna, férje: Rzihosky Vilibald) volt a lánya. Szabina Kolb Kálmánhoz (1859–1923, eltemetve Sarkadon a kőrösháti temetőben) ment feleségül, és két fia született: Gorove Jenő⁶⁶ (1892–1936, szintén a kőrösháti temetőben eltemetve), valamint Gorove István. Ez utóbbi Elena Egerovát vette feleségül és két lányuk született: Szabina és Katalin, akikről fentebb már szóltam.

A Myheritage internetes oldalon az oroszországi Mihail Szudarev egy bizonyos 1828-ban született Gorove István kapcsán még az alábbi személyekről keres információkat:

⁶⁰ *Gudenus J. J.*: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája i. m. 265.

⁶¹ Hungary, Catholic Church Records, 1636–1895, Database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:XCPG-NCN>: accessed 27 June 2015), Joannes Gorove, 12 Dec 1810, Baptism; citing Püspökladány, Hajdu, Hungary, Tolna Megyei Leveltar, Budapest (National Archives, Budapest); FHL microfilm 623,283.

⁶² Ld. a 3. jegyzetet.

⁶³ *Habermann G.*: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez i. m. 94.: „Elődeinek családneve eredetileg «Gorovej» volt”.

⁶⁴ Ld. az 59. jegyzetet.

⁶⁵ *Gudenus J. J.*: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája i. m. 266.

⁶⁶ Az 1907–1908-as tanévben a kolozsvári római katolikus gimnázium ötödikes tanulója volt: Az Erdélyi róm. kath. státus hegyes rendiek vezetése által álló kolozsvári főgymnáziumának Értesítője az 1907–1908 tanévről, Cluj, 1908. (<http://library.hungaricana.hu/hu/kolozsvar>). A Hadtörténelmi Levéltár és Irattár igazgatójától, Bonhardt Attilától kapott információk alapján Gorove Jenő az I. világháborúban hadnagyként szolgált a hegyvidékszoknál.

Řihovská, Kolb Kálmán, Cziffra Rozália, Gorove Szabina férje után Rzhovski (1862–1954), Gorove Sára és Gorove Vincent (Vincentius, Vinse, Venze). Mivel Szudarev Szabina Istvanovna Goroveról gyűjt adatokat egyértelmű, hogy a Szabinával kapcsolatban felsorolt nevek a Gorove család sarkadi ágára mutatnak. Ha valóban létezett az 1828-ban született Gorove István, akkor ő nagy valószínűséggel Gorove Antal testvére volt. A fenti adatok, tehát, világosan bizonyítják azt, hogy a magyarországi Gorove család két „tévelygő” ága,⁶⁷ a pásztói (Antal után) és a sarkadi (István után), valójában nem tévelygő, hanem az ősi Gorove(i) család természetes tagjai.

2. Gorove Viktor

Ugyancsak Kocs János juttatta le hozzám azt a Gyulafehérvári Királyi Ítéltő Tábla által kiadott gyászjelentést, amelyben az áll, hogy gáttajai Gorove Viktor, a Királyi Ítéltő Tábla bírása „hosszú szenvedések” után 1917. október 31-én Budapesten elhunyt.⁶⁸ A gyászjelentést Schäser Ferencz nyomdája nyomtatta ki Gyulafehérvárott. Hitel adván a nyomtatott szónak⁶⁹ elkezdtem más információkat is keresni a család eme elfelejtett tagjáról. Így tudtam meg, hogy Gorove Viktor 1904-ben Hátszegen, 1909-ben, pedig Déván működött, mint járásbíró, majd később Petrosényban dolgozott, és nevét a gáttajai előtag nélkül használta.

A lugosi Gabriel Gorovei által számomra megküldött család-történeti adatokból kiderül, hogy a 20. század elején Hátszegen lakott egy bizonyos Victor-Ştefan Gorovei, feleségével Blancával. Házasságukból egy fiú, Ioan-Ladislau Gorovei (Hátszeg, 1907. máj. 22. – Arad, 1967. máj. 15.) és egy lány, Maria-Blanca (Hátszeg, 1908. máj. 22. – Hátszeg, 1977. febr. 25.) született. Ioan-Ladislauból orvos lett,⁷⁰ 1932-ben Bukarestben feleségül vette Porkoláb Jolánt (szül. Resica, 1908). Fiúk Ioan-Armand, aki később katonai pályára lépett, 1932. szeptember 17-én született Bukarestben. A rendelkezésemre álló összes dokumentumban a család tagjainak vezetéknéve Gorovei alakban szerepel, kivéve Maria-Blancát, akinek a családnéve: Gorove. Már ez az aptó tény is arra terelte feltételezésemet, hogy Victor-Ştefan a Gorovei család erdélyi ágából származott. Ezt erősíti meg Victor-Ştefan Gorove eredeti halotti bizonyítványa is, amelyet Teodora Artimon tárt fel

a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában. A halotti bizonyítványban, amely a név magyarországi változatát, Gorove Győző tartalmazza,⁷¹ a család többi tagja is megtalálható: felesége Thodossy Blanka, szülei pedig Gorove Ignác és Veszély Lujza voltak.⁷² Gorove Győző tehát azonos a fent említett Victor-Ştefan Gorovei-jel, aki Ioan-Ladislau és Maria-Blanca édesapja is egyúttal. Veszély Lujza férje valójában nem Gorove, hanem Fark Ignác⁷³ volt, akinek édesanyja, Mária (1805–1857) az erzsébetvárosi Gorovei Jakabnak és Gyertyánffy Annának a lánya volt.⁷⁴ Ahogyan a sarkadi Goroveiek esetében, úgy itt is az történt, hogy női ágon hagyományozódott a családnév. Ez egyben azt is jelenti, hogy ezekben a társadalmi körökben ennek a családnévnek elég nagy volt a „forgalmi értéke”. Hasonló jelenséget a család moldvai ágánál is megfigyelhetünk.⁷⁵

Jelen tanulmány első része a Magyar–Román Történeti Vegyesbizottság XXIII. ülészakán, 2016. szeptember 22-én hangzott el Gyulafehérvárott előadás formájában. (Az ülészakáról a Turul (89) 2016. 4. 153. folyóirat is beszámolt.) Az Addendával kiegészített változat nyomtatásban az Istorie, genealogie. Transferuri culturale / Történelem, genealógia. Kulturális transzfer. Lucrările celei de XXIII-a Reuniuni a Comisiei Mixte de Istorie Româno-Ungară (Alba Iulia, 21–22 septembrie 2016), kiad. Nicolae Edroiu, Remus Câmpeanu és Laura Stanciu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017. 3–85. c. kötetben jelent meg. A magyar változatban az eredeti román szöveghez képest csupán néhány bibliográfiai változatást (lásd 4. jegyzet) eszközöltem.

Miközben jelen tanulmány fordítása a végéhez közeledett, a jól ismert sepsiszentgyörgyi genealógus kolléga, Kocs János a Jászvásótt megrendezett XVIII. Nemzeti Genealógiai és Heraldikai Kongresszuson (2018. május 10–12.) átnyújtott nekem egy terebélyes családfát, amely a szamosújvári Gorove János (1715, 1716) férfi ági, de leginkább női ági leszármazottait tartalmazza. A család első, még örmény nevet viselő generációjára vonatkozóan fontos adatokat tartalmazó genealógiai táblát azonban már nem tudtam hasznosítani ebben a tanulmányomban (majd egy következőben meg fogom tenni), de ezúttal szeretném hálás köszönetemet kifejezni Kocs Jánosnak baráti gesztusáért.

Végül szeretném megköszönni Nagy Levente tanár úr fordítói munkáját.⁷⁶ (Şt. S. G., Bécs, 2018. június 16.)

⁶⁷ Tévelygőknek nevezem azokat, akiket nem sikerült beilleszteni az eddigi stabil családi genealógiákba.

⁶⁸ Köszönöm Liviu Cîmpeanunak a gyászjelentés szövegének értelmezésében nyújtott segítségét.

⁶⁹ *Gorove Viktor* Gudenusnál is a gáttajai előtaggal szerepel. *Gudenus J. J.*: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája i. m. 266.

⁷⁰ Azonos a két világháború között Gorove Vasile (László) románosított néven felbukkanó személlyel.

⁷¹ Gorove Viktor 1875-ben Marosvásárhelyen született: A Marosvásárhelyi Evang. Reform. Collegium Értesítője az 1883–84-ik iskolai évre, Marosvásárhely, 1884. 58.

⁷² Teodora Artimon hozzám intézett levele (2015. máj. 13.)

⁷³ Valószínűleg azonos az 1848. évi Nemzetgyűlés jegyzőjével Gorove Ignáccal. Ld. http://hu.metapedia.org/wiki/ttires_ormenyek.

⁷⁴ A családfa fellelhető itt: <https://www.radixforum.com>.

⁷⁵ Érdemes lenne megvizsgálni, hogyan működik a családnév hagyományozódása a Kárpát-medence más etnikumainál.

⁷⁶ Fordította: Nagy Levente. Az illusztrációk forrásai: internet (1, 10 11); dr. Rokolya Gábor (4); Gorovei levéltár, Fálticeni (2, 3, 5, 6, 7); magángyűjtemények: dr. Liviu Cîmpeanu (8), dr. Anna Gorove-Mohácsi (9), dr. Arcadie Bodale (12a, 12b). Köszönöm dr. Alexandru Pinzarnak a felvételek nyomtatáshoz való elő készítését.